

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Saksbehandler: Elin Helen Kvalvik Utvik
Direkte telefon: 73 56 70 51
Dato: 07.07.2025
Saksnummer: 25/996 - 2
Arkivkode: 008
Deres referanse:

Høring - Domstolenes funksjonsevne i ekstraordinære situasjoner (beredskapshjemler)

Det vises til høringsbrev datert 24. mars 2025.

Domstoladministrasjonen er av den oppfatning at forslagene til beredskapshjemler gjennomgående på en god måte svarer ut domstolenes behov. Domstoladministrasjonen er enig med departementet i definisjonen av i hvilke situasjoner beredskapshjemlene skal kunne benyttes. Definisjonen fremstår tilstrekkelig vid til å dekke situasjoner fra pandemi til naturkatastrofer, og i ytterste konsekvens krig eller når krig truer. Departementet skriver i høringsnotatet at kompetansen til å vurdere hvorvidt det foreligger en ekstraordinær situasjon og dermed benyttelse av virkemidlene, i hovedsak foreslås lagt til domstolene.

Domstoladministrasjonen legger til grunn at avklaring av om man er i en situasjon som omfattes av de grunnleggende anvendelsesvilkårene i domstolloven § 241, ikke er tenkt lagt til den enkelte domstol eller Domstoladministrasjonen, men treffes av regjeringen og Stortinget.

Det påpekes i denne sammenheng at Domstoladministrasjonen deler departementets syn om at domstolene på bakgrunn av sin kritiske samfunnsfunksjon ikke skal kunne stenge ned. Denne grunnleggende forutsetningen bør derfor fremgå uttrykkelig av loven. Det er nettopp i krisesituasjoner at behovet for domstolskontroll særlig gjør seg gjeldende.

Når det gjelder hvem som skal avgjøre om domstolene skal benytte seg av de konkrete virkemidlene i §§ 242 flg. i domstolloven, viste corona-pandemien at domstolene håndterte denne krisesituasjonen forskjellig. Domstoladministrasjonen mener det er viktig med lik praktisering i sammenlignbare domstoler, og at brukerne av domstolene får et mest mulig likt tilbud uavhengig av hvor i landet man bor. Det kan derfor argumenteres for at beslutningen om domstolene er i en slik situasjon at virkemidlene i kapittel 13 skal kunne benyttes av domstolene i de lavere instansene, legges til Domstoladministrasjonen.

Imidlertid tilsier hensynet til domstolenes uavhengighet at vurderingene bør legges til domstolene selv, så langt som mulig. Det er domstolleder som har best kjennskap til situasjonen og handlingsrommet i egen domstol. Ettersom domstolene som utgangspunkt ikke kan stenge ned, er det en forventning om at domstolene strekker seg langt i å opprettholde den dømmende virksomheten. Det er kun når det virkelig oppstår et behov for det at domstolene kan benytte

seg av de aktuelle virkemidlene. Med dette som en forutsetning mener Domstoladministrasjonen at en beslutning om bruk av virkemidler i domstolloven kapittel 13 kan legges til domstolleder.

Domstoladministrasjonen ser ikke behov for ytterligere beredskapshjemler utover det som kommenteres i høringssvaret.

Flytting av rettssteder

I høringsnotatet berøres kompetansen til å flytte rettsstedene i berørte lagdømmer og rettskretser. Når det gjelder hel eller delvis ødeleggelse av rettslokaler skriver departementet at det mest praktiske er at Domstoladministrasjonen i samarbeid med vertskommunen for rettsstedet, oppretter midlertidige rettslokaler i nærheten av de rammede lokalene.

Domstoladministrasjonen deler departementets antakelse om at dette er en oppgave som bør legges til Domstoladministrasjonen sammen med vertskommunen. Det er Domstoladministrasjonen som i dag forvalter alle leieavtalene for domstolslokaler. Det å skaffe midlertidige lokaler har imidlertid også en kostnadsside.

Det følger av domstolloven § 25 andre ledd at dersom staten ikke stiller rettslokale til rådighet, skal vedkommende kommune skaffe rettslokaler. Utgiftene til dette dekkes av vedkommende kommune. Departementet problematiserer ikke i høringsnotatet hvorvidt det er aktuelt at kommunen dekker utgiftene til lokaler i tilfeller der forslaget til § 241 får anvendelse, og det blir behov for erstatningslokaler.

Departement skriver i høringsnotatet at behovet for eventuelle tilleggsbevilgninger, som følge av tilleggskostnader, på vanlig måte må tas opp med departementet. Domstoladministrasjonens erfaringer fra pandemien viste at kostnadene som eventuelt påløper ved erstatningslokaler kan bli høye og gjelde flere domstoler. I 2020, under pandemien, fikk Domstoladministrasjonen en tilleggsbevilling på til sammen 65 millioner kroner. Dette fordelte seg på 15 millioner kroner til økt bemanning, 35 millioner kroner til videokonferanseutstyr og 15 millioner kroner til leie av eksterne lokaler.

I en slik situasjon, som er uoversiktlig, er det behov for å kunne pådra utgifter for å sikre åpne domstoler. Domstoladministrasjonen mener det kan være hemmende for prosessen med å skaffe erstatningslokaler, utstyr og eventuelt ekstra personell, dersom det er behov for å avklare om det gis tilleggsbevilling fra departementet.

Domstoladministrasjonen er av den oppfatning at det derfor også bør vurderes å gi en hjemmel for at Domstoladministrasjonen i disse tilfellene kan pådra helt nødvendige ekstra utgifter til lokaler, utstyr og eventuelt ekstra personell.

Overføring av saker mellom sideordnede domstoler

Domstoladministrasjonen støtter forslaget til ny § 242 i domstolloven om overføring av saker mellom sideordnede domstoler.

I utforming av bestemmelsens første ledd foreslår departementet å fjerne vilkåret «påkrevd eller hensiktsmessig» som var inntatt i den midlertidige bestemmelsen i § 12 c i lov av 26. mai 2020 nr. 47. Departementet skriver at «påkrevd» ikke anses å ha en selvstendig betydning ved siden av «hensiktsmessig», og at hensiktsmessighetsvurderingen ligger innbakt i vilkåret «kan». Domstoladministrasjonen mener at terskelen det legges opp til i bestemmelsen er treffende, og at terskelen vil kunne vurderes forskjellig alt etter hvilken av betingelsene i forlaget til ny § 241 som foreligger når bestemmelsen påberopes.

Departementet skriver at regjeringen, i en situasjon etter forslaget til § 241, etter gjeldende rett vil kunne benytte sin kompetanse til å midlertidig flytte rettsstedene for berørte lagdømmer og rettskretser etter dl § 16 og 22, og med tilhørende foreleggelse for Stortinget. De mener det derfor ikke er behov for en beredskapshjemmel på det nåværende tidspunktet. Domstoladministrasjonen deler departementets synspunkt på dette.

Prioritering av saker

Dersom Norge kommer i en situasjon som faller inn under § 241, er det vanskelig å forutse hvordan dette vil ramme samfunnet generelt og domstolens virksomhet. Foreslåtte opplisting i § 243 er den prioritering som var under koronapandemien. Ved en evt. krigssituasjon er det ikke sikkert at denne prioriteringen vil være naturlig.

Departementet skriver i høringsnotatet at deres prinsipielle utgangspunkt er at domstolene som institusjon ikke kan stenges ned. Så lenge det forutsettes at domstolene skal være i drift, vil domstolleder måtte prioritere saker også i en slik situasjon, på samme måte som domstolleder også prioriterer saker i forbindelse med ordinær drift i domstolen. På denne bakgrunn foreslår Domstoladministrasjonen at forslaget til ny § 243 ikke følges opp videre av departementet.

Dersom departementet er av den oppfatning at det vil være behov for en bestemmelse om prioritering av sakstyper, mener Domstoladministrasjonen at det er tilstrekkelig at kun forslaget i bestemmelsens første ledd bokstav g, som lyder «Saker av betydning for militær eller sivil beredskap i den aktuelle situasjonen» videreføres i bestemmelsen. Med denne utformingen vil det ikke være behov for andre ledd slik at Domstoladministrasjonen foreslår at forslaget til andre ledd heller ikke følges opp videre.

Saksbehandlingsregler

- Utvidet adgang til skriftlig behandling

Domstoladministrasjonen støtter forslaget til ny § 244 om utvidet adgang til skriftlig behandling for de alminnelige domstolene.

Når det gjelder forslaget til § 244 tredje ledd ser Domstoladministrasjonen behov for at også rene skjønn som ikke er en del av en jordskiftesak, skal kunne behandles skriftlig. En generell henvisning til kapittel 5 i jordskiftelova vil kunne dekke disse tilfellene. Selv om skjønn utgjør en svært liten del av den samlede saksmengden i jordskifterettene og skriftlig behandling ikke er veldig praktisk, kan en situasjon etter forslagets § 241 medføre et behov for skriftlig behandling også av skjønn.

Bestemmelsen kan eksempelvis lyde slik:

Jordskifteretten kan bestemme at forslag til jordskifteavgjørelse etter jordskiftelova § 6-21 skal behandles skriftlig når saken egner seg for det og skriftlig behandling er forsvarlig. Før retten treffer beslutning om skriftlig behandling, skal partene gis anledning til å uttale seg. Tilsvarende gjelder for forslag til fastsetting av grenser, eiendomsrett, rettigheter og annet etter jordskiftelova § 6-22 og for saker etter jordskiftelova kapittel 5.

- Unntaksregel om trekningskretser for meddommere

Forslaget til ny § 245 om trekningskretser for meddommere fremstår som en fornuftig utvidelse av domstolleders myndighet etter domstolloven § 86 andre og tredje ledd.

Når det gjelder behovet for en tilsvarende beredskapsregel for trekning av jordskiftemeddommere, mener Domstoladministrasjonen at det ikke er strengt nødvendig med en tilsvarende unntaksregel for jordskifterettene. Jordskifteretten foretar ikke egentlig «trekning» tilsvarende trekning av alminnelige meddommere, men snarere utvelgelse av jordskiftemeddommere med relevant kyndighet, se jordskiftelova § 2-7. Ansvarlig jordskiftedommer kan dessuten oppnevne jordskiftemeddommere som ikke er medlemmer av utvalget nevnt i jordskiftelova § 2-5, jf. § 2-7 første ledd tredje punktum.

Imidlertid kan en tilsvarende unntaksregel for jordskifterettene kanskje bidra til å synliggjøre at jordskifteretten *kan* legge vekt på tilgjengelighet/praktiske hensyn i tillegg til kyndighet.

Forslaget til ny § 245 omfatter ikke meddommervalg eller utnevning av nye arbeidslivskyndige meddommere, og hvordan dette eventuelt er tenkt løst under en situasjon som beskrevet i utkastet til ny § 241 i domstolloven.

Domstoladministrasjonen mener at funksjonstiden til meddommerutvalgene bør kunne forlenges dersom man er i en situasjon som omfattes av forslaget til ny § 241 i domstolloven, og som gjør gjennomføring av meddommervalg vanskelig eller umulig. Adgangen til forlengelse bør gjelde for både alminnelige meddommere, jordskiftemeddommere, arbeidslivskyndige meddommere og skjønnsmedlem. Domstoladministrasjonen ber derfor om at departementet vurderer om funksjonstiden skal kunne forlenges for meddommerutvalgene dersom nytt valg ikke er mulig i den situasjonen man befinner seg i.

Dersom departementet velger en forlengelse av funksjonstiden må det vurderes hvor myndigheten til å forlenge funksjonstiden skal ligge. Domstoladministrasjonen forslår at kompetansen legges til Domstoladministrasjonen. Domstoladministrasjonen har vurdert om kompetansen kan legges til den enkelte kommune eller domstol, men finner at dette verken er prinsipielt riktig eller praktisk. Dersom funksjonstiden for meddommerutvalgene forlenges bør departementet også vurdere om det bør presiseres at retten må vurdere om valgbarehetsvilkårene fortsatt er oppfylt, så langt det er mulig, når en slik meddommer med utvidet funksjonstid skal benyttes. Retten kan sjekke alder og yrke/stilling, og i det minste be om en muntlig egenerklæring knyttet til strafferettslig vandel og økonomisk vandel, dersom formell kontroll ikke kan gjennomføres.

- Utvidet bruk av fjernmøter i straffesaker

Domstoladministrasjonen støtter forslaget til ny § 246 i domstolloven om at Kongen kan gi forskrift om at retten kan beslutte at rettsmøter i saker om straff helt eller delvis skal holdes som fjernmøter når det i den enkelte saken er nødvendig og ubetenkelig.

Domstoladministrasjonen er av den oppfatning at det er behov for å videreføre en tilsvarende bestemmelse som straffeprosessloven § 29 b, som ble opphevet 1. januar 2024, blant bestemmelsene om beredskapshjemler. I situasjoner som reguleres av forslaget til ny domstollov § 241 vil det kunne være behov for større adgang til å gjennomføre rettsmøter som fjernmøter for å sikre en forsvarlig og rettssikker virksomhet i domstolene. Kanskje særlig i forbindelse med ekstraordinære situasjoner i fredstid, eksempelvis under en pandemi eller naturkatastrofer, kan det oppstå situasjoner som gjør at det er behov for å kunne gjennomføre rettsmøter som fjernmøter.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet skriver at det er krevende fullt ut å vurdere de økonomiske og administrative konsekvensene av bestemmelser som skal kunne anvendes i en ekstraordinær krisesituasjon. De skriver videre at det ikke vil være snakk om store kostnader, og legger til grunn at eventuelle merutgifter vil dekkes innenfor de til enhver tid gjeldende budsjetttrammer.

Domstoladministrasjonen viser til det som skrives ovenfor i tilknytning til erstatningslokaler. Dette kan potensielt medføre store ekstra utgifter. Det vises til det som skrives om behovet for en hjemmel til å kunne pådra disse kostnadene.

Med hilsen

Cecilie Østensen Berglund
styreleder

Sven Marius Urke
direktør

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.